

Etelä-Pohjanmaan liitto
PL 109, 60101 Seinäjoki
info@etela-pohjanmaa.fi

Lintujen muutto ja muuton valtavyylät Suupohjassa

Etelä-Pohjanmaalla laaditaan maakuntakaavaa, jossa pyritään löytämään maakunnasta tuulivoiman rakentamiseen soveltuvat alueet. Lintujen muuton perusluonne ja muuton valtavyylät suunnittelualueella tulee tunnistaa, jotta linnusto voidaan ottaa huomioon tuulivoiman rakentamiselle varattavien alueiden sijoittamisessa. Tämän yhteenvedon tavoitteena on kuvata käytettävissä olevan tiedon perusteella lintujen muuton peruspiirteet Suupohjan alueella. Tarkastelussa keskitytään erityisesti tuulivoiman suhteen kriittisiin lajeihin, joita tuulivoiman rakentaminen voi uhata merkittävästi esimerkiksi törmäyskuolemien lisääntymisen kautta. Tällaisia lajeja ovat muun muassa suuret vesilinnut kuten joutsenet ja hanhet, kurki sekä petolinnut. Arviointi perustuu lintuharrastajien viime vuosina tekemiin havaintoihin ja niiden tulkintaan.

Lintujen muuton yleispiirteet Suupohjassa

Pohjanmaan rannikko ohjaa lintujen muuttoa vahvasti, mikä vaikuttaa myös Etelä-Pohjanmaan puolella tapahtuvaan muuttoon. Aidoimpien merilintujen muutto pysyy rannikolla, mutta monet vesilinnut muuttavat myös mantereeseen yllä. Kurki ja monet petolinnut puolestaan suosivat mantereeseen päällä muuttoa sieltä löytyvien nousevien ilmavirtausten vuoksi. Keväällä muutto etenee varsin selväpiirteisesti ja sitä seurataan melko aktiivisesti. Syksyllä muutto on usein hajanaisempaa ja vaikeammin seurattavaa, vaikka lintuja onkin liikkeellä poikastuoton verran enemmän. Syksyisin myös muuttolintujen havainnointi on satunnaisempaa ja kattavuudeltaan heikompaa.

Maisematasolla lintujen muuttoon vaikuttavat maaston muodot ja maisematyypit. Suupohjassa lintujen muuttoa ohjaavat etenkin viljellyt jokilaaksot ja laajat peltoalueet. Pellot ja suuret suot tai kosteikot ovat monille lajeille tärkeitä levähdys- ja ruokailupaikkoja. Muutonaikaiset ruokailu- ja lepäilyalueet ovat tärkeitä lintujen muuton onnistumisen kannalta. Mikäli muuttolinnut viipyvät alueella pidemmän aikaa, niin lintujen ja tuulivoimaloiden kohtaamiset lisääntyvät huomattavasti.

Etelä-Pohjanmaan puoleisessa Suupohjassa lintujen muuttoa on seurattu viime vuosina etenkin Kauhajoen suunnalla. Havaintoja on kertynyt myös Teuvalta ja Isojoelta, mutta esimerkiksi Jurvan suunnalla lintujen muuttoa on seurattu viime vuosina melko niukasti. Havainnointi on painottunut tunnetusti hyvälle ja helposti

saavutettaville lintupaikoille, joten monilta alueilta (syyrjäiset ja vaikeasti saavutettavat kuten monet suot) tietoa on kertynyt vähän. Havaintojen perusteella voi hahmottaa muuton pääpiirteet varsin luotettavasti, vaikka yksityiskohtaisten muuttoreittien ja muuttavien lintumäärien arviointi ei ole aina mahdollista.

Ruokailu- ja lepäilyalueet

Lintujen muuttokausi voidaan jakaa varsinaiseen muuttolentoon sekä ruokailuun ja lepoon. Muuttolintujen ruokailu- ja lepäilyalueet pysyvät usein vuodesta toiseen samoina (kartta 1). Kunkin muuttokauden olosuhteet (esimerkiksi säätila, peltojen märkyys ja ravintotilanne) vaikuttavat kuitenkin suuresti lintujen tarkempaan sijoittumiseen ja alueella viipymiseen.

Suupohjan kannalta tärkein laji on **metsähänhi** (*Anser fabalis fabalis*), jonka maailmanlaajuinen pesimäkanta on nopeasti vähentynyt. Laji onkin hiljattain arvioitu uhanalaisuuden uhkaamaksi ja lajille ollaan laatimassa kansainvälistä ja kotimaista kannanhoitosuunnitelmaa. Merkittävä osa lajin maailmankannasta muuttaa keväällä Selkämeren yli Satakuntaan ja Pohjanmaalle.

Suupohjassa metsähanhella on valtakunnallisesti merkittäviä levähdysalueita Kauhajoen Kainastonjokivarressa. Tärkeimmät ruokailu- ja levähdysalueet sijoittuvat Kokonkylään ja Kainastolle (A1) sekä Hangaskylään (A2). Näillä pelloilla on ruokaillut viime kevään parhaina päivinä yli 2000 metsähänheä. Hanhiyksilöt vaihtuvat pelloilla kevään mittaan useampaan kertaan, mutta ruokailevien hanhiyksilöiden keväistä kokonaisuutena on varsin vaikea arvioida. Kevään vilkkain hanhikausi kestää noin pari viikkoa mutta koko kevään hanhikausi lähes kuukauden. Esimerkiksi keväällä 2012 Kainastonjokivarren hanhien määrä laskettiin 19.3.-24.4. välisenä aikana 21 kertaa. Havaittujen hanhien kokonaisuutena (päivämäärien summa) saatiin 13 400 eli keskimäärin 638 metsähänheä laskentapäivää kohti. Metsähanhien joukossa on vähäisessä määrin myös muita hanhia kuten meri-, lyhytnokka- ja kanadanhanhia. Mikäli pelloilla on tulvaa tai muuten sopivat olosuhteet, linnut yöpyvät pelloilla, mutta ainakin ajoittain osa parvista siirtyy yöksi lähialueen suurille soille.

Hanhien lisäksi samoilla peltoalueilla ruokailee ja lepäilee **laulujoutsenia**, joita on laskettu parhaina päivinä lähes 500 yksilöä. Keväällä 2012 Kainastonjokivarressa laskettiin laulujoutsenien määrä 11.3.-24.4. välisenä aikana 28 päivänä. Joutsenia havaittiin yhteensä 4215 yksilöä eli keskimäärin 151 joutsenta päivää kohti. Alueella ruokailevien ja lyhyitä matkoja siirtyvien joutsenien suuren määrän vuoksi aidosti läpimuuttavien joutsenien määrä on vaikea arvioida. Suomen pesimäkannan kasvun tahdissa myös Suupohjan läpi muuttavien laulujoutsenien määrä on lisääntynyt nopeasti. Joutsenkannan kasvuun liittyy myös nuorien, vielä pesimättömien lintujen määrän lisääntyminen. Kun pesivät linnut siirtyvät huhtikuussa nopeasti pesäpaikoilleen, ehtivät nuoret linnut kierrellä ruokailupelloilla ja kosteikoilla pitkälle kesään. Laulujoutsenet ovat erityisen herkkiä törmäämään huonosti sijoitettuihin sähkölinjoihin. Esimerkiksi Suupohjan rannikon parhaimmilla joutsenpelloilla on kuollut sähkölinjoihin pahimpina keväänä useita kymmeniä joutsenia.

Kainastonjokilaaksoon verrattuna muilla peltoalueilla lepäilevien hanhien ja joutsenien määrä jää usein varsin vähäiseksi tai ainakin isommat määrät lyhytaikaisiksi. Muista kerääntymispaikkoja tärkeimpiä ovat Kauhajoella Hyppäjokilaakson Ratuskylä (B) ja Ylimysjärvi (loppukevällä, C). Suupohjan toiseksi tärkein kerääntymisalue sijaitsee Teuvalla Kauppilan Pontuksessa (D). Karijoella isoja lintuja on kerääntynyt Alakylän Alakujan (E) sekä Myrkyn eteläosan (M) pelloille. Isojoella hanhia ja joutsenia on havaittu ajoittain Vanhakylän (F) ja Kortteenkylän (G) pelloilla. Kurikassa vahvimmat kerääntymisalueet ovat Luovan (H) suunnalla sekä Jurvan Tainuskylässä (I) ja Jurvanjärvellä (J). Syksyisin joutsenia nähdään säännöllisesti isoja määriä esimerkiksi Tainuskylän pelloilla. Metsähänheen on kohdistunut niin vahva metsästyspaine syksyisin, että niiden lepäilypaikoista ei ole saatu kovin hyvää kuvaa. Lisäksi hanhet suosivat syksyllä kevättä enemmän soita.

Kurki on kevätmuutolla usein varsin huomaamaton ja suurimmat muuttoparvet jäävät usein kymmeniin lintuihin. Suupohjassa kiertelevät kurkiparvet ovatkin enemmän kesän ja syksyn ilmiö. Kesäisin nuoret

pesimättömät luppokurjet liikkuvat laajasti pelloilla. Viime vuosina kesäisiä luppokurkiparvia on tavattu säännöllisesti Kauhajoen Hangaskylässä (A2) ja Pöntäneellä (K), Teuvan Pontuksessa (D) ja Karijoen Siltanevalla (L) sekä Jurvan Tainuskylässä (I). Kymmenien kurkien parvet liikkuvat pelloilla laajasti ja käyvät yöpymässä suurilla soilla. Luppokurkien lisäksi soilla pesivät kurjet (samoin kuin laulujoutsenet ja metsähanhet) käyvät ruokailemassa pelloilla, mikä lisää näiden kohteiden välistä liikennettä. Elokuusta lähtien pelloilla ruokailevat kurkiparvet vahvistuvat nopeasti, kun lähialueella pesineet linnut saapuvat ruokailemaan liittyen parviin. Elokuun lopulta lähtien peltojen ruokailuparvissa on useilla paikoilla yli sata lintua. Parhaille pelloille kerääntyy kurkia ruokailemaan laajemmalta alueelta, joten esimerkiksi Kauhajoen Hangaskylän (A2) ja Pöntäneen (K) sekä Teuvan Pontuksen (D) pelloilla voi ruokailla muuttokauden aikana useampi sata kurkea. Myös syksyiset kurkiparvet käyvät yöpymässä soilla. Kurkien yöpymissoita ei ole selvitetty kovin tarkkaan, mutta varmistetut yöpymislennot on merkitty nuolilla karttaan 1. Nuolet kuvaavat tärkeimpien pelto- ja suoalueiden välistä yhteyttä, mutta todellisuudessa kurkien reitit voivat vaihdella päivittäin, joten liikkuminen koskee huomattavasti laajempaa aluetta kohteiden välillä.

Muuttoreitit

Suupohjassa lintujen muuttoa ohjaavat lähinnä jokilaaksot ja suuret pellot (kartta 2), vaikka paljon muuttoa tapahtuu myös laajana rintamana alueen yli. Muuttavia lintuja houkuttelevat myös ruokailu- ja lepäilyalueiksi sopivat suot ja kosteikot. Metsähanhet lentävät Suupohjaan pääasiassa Selkämeren yli kohti koillista, jolloin ensimmäiset ruokailupellot löytyvät Kristiinankaupungista. Kauhajoen Kainastonjokivarren pelloille hanhet saapuvat enimmäkseen Pöntäneen suunnasta, jonne johtaa luonteva reitti Karijoen peltojen ja jokilaakson kautta. Hanhet voivat muuttaa varsin laajalla rintamalla, mutta muuttovirran painopiste noudattaa karkeasti ottaen jokilaaksojen suuntaa. Metsäalueiden kohdalla hanhien noudattama reitti tunnetaan huonosti. Esimerkiksi Kainastonjokilaaksoon hanhet saapuvat pääosin Pöntäneenjoen suunnasta, vaikka osa saapuu Kainaston jokilakeudelle suorinta reittiä Luovankylän tai Mustaisnevan kautta.

Metsähanhia saapuu Suomeen myös Porin seudun kautta, joista osa jatkaa matkaa edelleen pohjoiseen. Kainastonjokivarren pelloille saapuu hanhia Kristiinan suunnan lisäksi myös Hyypänjokilaakson kautta, mutta tämä reitti on selvästi hiljaisempi. Kainastonjokivarresta suurin osa hanhista jatkaa Hangaskylän sekä mahdollisesti Levanevan kautta pohjoiseen. Levanevan kautta kulkee ainakin Karijoen Myrkystä Teuvanjokivartta Jurvanjärvelle jatkuva muuttoreitti. Kauhajoelta osa hanhista suuntaa Kyrönjokivarta koilliseen ja Kurikan suuntaan. Isojokivarsi ei tarjoa linnuille merkittävää muuttoväylää, koska jokilaakson suuntautuminen luoteeseen sopii melko harvoille muuttolinnuille. Jokivarren keväisillä pelloilla kuitenkin ruokailee hanhia ajoittain merkittäviä määriä. Hanhien kanssa samoja reittejä noudattavat monet muutkin suuret linnut kuten joutsenet.

Kevätmuutto kulkee muuton pääreiteillä syysmuuttoa vahvemmin, sillä syksyllä muutto etenee usein leveämmällä rintamalla. Esimerkiksi kurkien syksyisiin muuttoreitteihin vaikuttaa merkittävästi muuttopäivänä vallitseva tuuli. Kurkien muutto on näyttävintä rannikolla, jossa ovat pääosissa Vaasan Söderfjärdeniltä ja Närpiön pelloilta tai niiden yöpymispaikoilta liikkeelle lähtevät kurjet. Sopivilla länsituulilla näitä kurkia nähdään myös Etelä-Pohjanmaan länsiosissa Teuvalla ja Isojoella jopa pari tuhatta lintua päivässä. Kauhajoen syvydellä kurkimäärät ovat jääneet parhaina päivinä 600-800 lintuun.

Tuulivoiman rakentamisen kannalta suuret petolinnut kuuluvat kriittisiin lajeihin. Esimerkiksi merikotkan on todettu kärsineen huonosti sijoitetuttujen tuulivoimaloiden vuoksi. Nykyisin Suupohjan sisämaassa liikkuu maa- ja merikotkia ympäri vuoden. Lähiseuduilla pesivien lintujen lisäksi alueen yltää muuttoaikaan kymmeniä muuttavia lintuja. Esimerkiksi kevään 2012 parhaana päivänä Isojoen lounaiskulmalla sijaitsevan Mustansaarenkeitaan maisemissa nähtiin 18 merikotkaa, joista 15 kierteli yhtä aikaa kevään lämpimien ilmvirtausten muodostamissa nosteissa. Karijoen Myrkyssä laskettiin syksyllä 2012 parhaina päivinä lähes kymmenen merikotkaa, jotka tosin liikkuvat lähes kaikkiin ilmansuuntiin. Myös sisempänä Suupohjassa Kauhajoen Kainastonjokivarressa on nähty parhaina päivinä viisi merikotkaa yhtä aikaa. Merikotkien määriin suhteutettuna muuttavia maakotkia nähdään Suupohjassa varsin vähän. Haaskoille tai hirvenmetsästyksen tuottamille ruokapaikoille kerääntyvien maakotkien määrä osoittaa kuitenkin lajin liikkuvan Suupohjassa

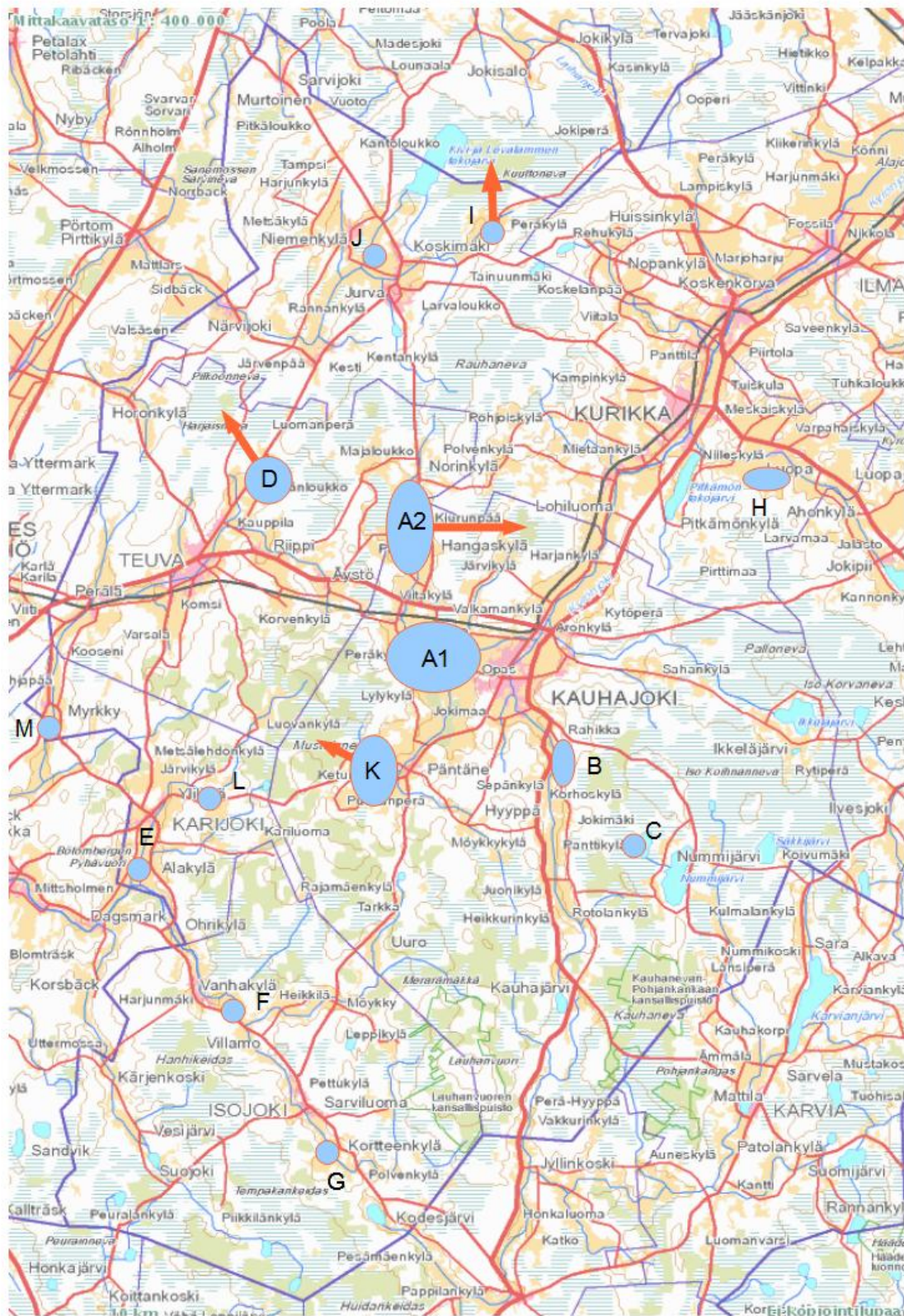
merkittävässä määrin. Nykytietämyksen perusteella näiden kotkien muuttoreittien kuvaaminen on kuitenkin vaikeaa. Kurkien tavoin kotkat osaavat hyödyntää lämpimien ilmojen nosteita, joten niiden muuttaminen ei ole yhtä suoraviivaista kuin hanhien ja joutsenien. Usein merikotkat noudattavat yllättävän hyvin edellä kuvattuja muuttoreittejä, vaikka osa kotkista liikkuu täysin omia polkujaan.

Kotkien lisäksi isoimpia päiväpetolintuja ovat hiirihaukka ja piekana, jotka hyödyntävät kotkien tavoin lämpimien ilmavirtausten muodostamia nosteita. Hiirihaukkojen päivittäiset havaintomäärät jäävät Etelä-Pohjanmaan puoleisessa Suupohjassa melko pieniksi. Hiirihaukka voi kuitenkin olla yllättävän runsas pesimälaji esimerkiksi Isojoen metsäalueilla, joten tuulivoimaloiden kohtaamisia voi kertyä vuoden aikana runsaasti. Piekanoiden muutto painottuu rannikolle, mutta myös Kauhajoen Kainastonjokivarressa piekanoita on havaittu parhaina päivinä muuttamassa 10-15 yksilöä sekä keväällä että syksyllä.

Teksti: Ismo Nousiainen

Lisätiedot ja kysymykset: Ismo.Nousiainen@saunalahti.fi

Kartta 1. Suupohjan tärkeimmät muutonaikaiset ruokailu- ja lepäilypaikat pelloilla ja kosteikoilla (hanhet, joutsenet ja kurjet). Pelloilla ruokailevien kurkiparviyöpymsilentojen tärkeimmät suunnat on merkitty nuolilla.

Kartta 2. Lintujen tärkeimmät muuttoväylät Suupohjassa.

